

ЕСТЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний стан розвитку освіти в Україні потребує вирішення проблем, пов'язаних з формуванням духовності підростаючого покоління, що є необхідною передумовою збереження і примноження інтелектуального і культурного потенціалу нації. Значне місце в духовному становленні молодих людей належить викладачам вищого педагогічного навчального закладу. Адже їх діяльність спрямована на виховання у студентів морально-естетичних ідеалів та почуттів, художньо-естетичних смаків, формування піднесеного ставлення до навколишнього світу. «Це вимагає від педагога широти ерудиції, гнучкості мислення, активності й прагнення до творчості, здатності до аналізу та самоаналізу, готовності до нововведень» [1, с. 5].

Для цього у педагогічних діях викладача мають виявлятися професійно значущі та інтелектуально естетичні властивості його особистості. У педагогіці значну роль відіграє, на думку І. Зязюна, почуттєвість викладача. Він слушно наводить думку Лесі Українки, що мистецтво, а не наука вчить нас сприймати і відображати навколишній світ з об'єктивно властивими йому конкретно-чуттєвими ознаками і властивостями, оцінювати цей світ у відповідності з характером його впливу на органи чуття людини [3, с. 85-86]. Професіоналізм викладача, його педагогічна майстерність мають охоплювати духовність, високу моральну й естетичну культуру. Процес розвитку педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу базується на естетичних основах, завдяки яким розвивається система якостей їх особистості, необхідних для здійснення естетично спрямованих дій: уміння переживати та оцінювати естетико-художні об'єкти, твори мистецтва, формування естетичного відношення до мистецтва та навколишнього світу.

У процесі формування естетичних основ педагогічної майстерності педагога виникає необхідність пошуку таких естетичних чинників, які, впливаючи на характер педагогічної діяльності, зможуть наповнити її естетичним змістом. У розвитку естетичних основ педагогічної майстерності викладача виникають протиріччя між необхідністю високого естетичного рівня розвитку педагога і практикою педагогічної підготовки, між знанням закономірностей процесу естетичного виховання й потребою в самостійній естетичній діяльності, між вимогою викладачів і виконанням їх у повсякденному житті.

З огляду на це особливого значення набуває проблема розвитку естетичних основ педагогічної майстерності викладача на основі естетизації навчально-виховного процесу. Естетичний аспект педагогічної діяльності розглядається у філософській і педагогічній літературі в тісному зв'язку з естетичним розвитком особистості. Загальнопедагогічні засади проблеми формування педагогічної майстерності вчителя вивчали О. Абдулліна,

Є. Барбіна, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Г. Сагач, В. Сластьонін та ін. Шляхи удосконалення педагогічної майстерності вчителя музики та окремих її елементів досліджували М. Барахтян, Р. Кузьменко, К. Матвеева, І. Мостова, Т. Стратан та ін. У естетико-педагогічному аспекті проблему естетичного виховання особистості розглядали О. Буров, М. Каган, С. Сисоєва, Г. Шевченко та ін. Роль мистецтва в естетичному розвитку особистості вивчали Б. Лихачов, О. Рудницька, О. Отич, О. Щолокова та ін.

Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності. Здатність до творчого самовиявлення притаманна людині. Однак ця здатність вимагає свідомого, цілеспрямованого, планомірного і систематичного розвитку. Основою, на якій здійснюється естетичне виховання студентів, є певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб та ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності у мистецтві, праці, побуті людських взаєминах. Формування у студентів певної системи художніх уявлень, поглядів, які зможуть допомогти їм виробити в собі дійові критерії естетичних цінностей, готовність та вміння вносити елементи прекрасного у своє життя, починається із спілкування з викладачами, які є майстрами своєї справи з розвинутими естетичними основами.

Завданням естетичного виховання є не тільки розширення художнього сприймання, списку прочитаних книг, почутих музичних творів, а й організації власних почуттів, духовного зростання особистості, регуляція і корекція поведінки. Естетичне виховання проникає в усі сфери життя, воно забезпечується всіма ланками виховання і використовує багатство і різноманітність його засобів. Основи естетичного розвитку педагогічної майстерності викладача є головним у його фаховій діяльності зі студентами. «Головне, – наголошував В. Сухомлинський, – це віра в людину, чутливість до всього хорошого в ній. Висока моральність учителя стає нині найважливішою умовою його педагогічної майстерності» [4, с. 114]. Усе це дає право вважати головним принципом естетичного виховання принцип всезагальності естетичного виховання, художньої освіти та розвиток естетичних основ педагогічної майстерності викладача.

Методологічною основою і важливим принципом розвитку естетичних основ педагогічної майстерності на сучасному етапі є ідея комплексного підходу, який у реалізації системи естетичного виховання має подвійне значення. По-перше, система естетичного виховання має будуватися так, щоб різні види мистецтва постійно взаємодіяли між собою у процесі впливу на студента, тобто діяла необхідність тісної взаємодії мистецтва на основі міжпредметних зв'язків. По-друге, естетичне виховання як виховання засобами мистецтва, так і засобами дійсності стало органічною частиною будь-якого виду виховання.

Одним із важливих завдань вищого навчального закладу щодо розвитку естетичних основ педагогічної майстерності є створення його системи. Під системою розуміється цілеспрямований, організований і контрольований процес художньо-естетичної освіти, розвитку, побудований на основі сукупності методологічних принципів, психолого-педагогічного обґрунтування методичних документів, які забезпечують здійснення у нерозривному зв'язку з естетичним вихованням особистості, її моральний і трудовий розвиток.

Система розвитку естетичних основ педагогічної майстерності викладачів будується з урахуванням їх творчої діяльності зі студентами. Це виявляється у здатності її переносити вироблені творчі навички на реалізацію професійної діяльності. Від завдань бачити, відчувати, розуміти прекрасне вони перетворюються на більш складні, пов'язані зі здатністю творити його у навколишній дійсності, праці, мистецтві, у повсякденному житті. Ця здатність є важливою ознакою нашого часу і забезпечується завдяки реалізації принципу естетизації усього життя. Ці принципи забезпечують впровадженню системи розвитку естетичних основ педагогічної майстерності викладачів і сприяють формуванню естетичної культури студентів. На підставі цього О. Отич стверджує, що педагог має прагнути будувати свою діяльність на міцних наукових підвалинах і намагатися досягти такого рівня її майстерності, який можна назвати мистецтвом [2, с. 494].

Основним об'єктом розвитку естетичних основ педагогічної майстерності є особистість викладача, оскільки мета, завдання, специфічні методи естетичного виховання орієнтовані на естетичний і загальний розвиток особистості, збагачення її у педагогічному процесі з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей організації впливу на учнів різного віку. «Підтримування сприятливої емоційної атмосфери тісно пов'язане з чутливістю педагога до об'єкту впливу, з його вмінням реагувати на стан групи в цілому та кожного студента окремо» [5, с. 136]. Предмети природничо-математичного, гуманітарного та естетичного циклів, а також трудове виховання вносять у цю підсистему свій вклад і одночасно тісно пов'язані між собою як її елементи. Керівну роль у забезпеченні педагогічної цілеспрямованості цього процесу відіграє педагог.

Наступна підсистема – позааудиторна діяльність студентів, пов'язана з навчальною діяльністю. Особливе місце належить в ній факультативним курсам з предметів художнього та інших циклів, функціонування яких передбачає необхідність використання творчого підходу до будь-якого виду діяльності студента, форми і методи пробудження їх інтересу до естетичної творчості, а також здійснення педагогічного контролю за соціально-цінною діяльністю у процесі позааудиторної роботи та організації їх дозвілля.

Важливою підсистемою є також художньо-естетичні впливи засобів масової комунікації (преса, радіо, телебачення, кіно), сім'ї, мікросередовища студента. Контроль з боку вищого навчального закладу за діяльністю її елементів виявляється у вивченні і аналізі впливів, ступеня сформованості у

студентів естетичного ідеалів, смаків, критичних оцінок естетичної інформації, художніх інтересів і потреб у галузі мистецтв, мотивів спілкування з ним.

Таким чином, функціонування системи розвитку естетичних основ педагогічної майстерності викладачів вищих педагогічних навчальних закладів ефективно здійснюється тоді, коли вона діє не ізольовано, а включається у комплекс усієї навчально-виховної роботи і здійснюється за допомогою цілеспрямованого керівництва. Естетичні основи педагогічної майстерності викладачів, на нашу думку, сприятимуть їхньому професійному і творчому розвитку, естетичній культурі, формуванню потреби жити й творити за законами краси, прагнути розвивати молодь ідеалами прекрасного.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Орлов В.Ф. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін : навч.-метод. посібн. / [В.Ф. Орлов, О.О. Фурса, О.В. Баніт]. – К.: Едельвейс, 2012. – С. 5-71.
2. Отич О.М. Мистецтво у змісті професійно-педагогічної освіти / О.М. Отич // Професійна освіта : педагогіка і психологія / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. – Ченстохова-Київ: Вища Педагогічна Школа у Ченстохові, 2003. – С. 489-499.
3. Педагогічна майстерність: підручн. / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5-ти тт. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
5. Фурса О.О. Майстерність організації художньо-педагогічної взаємодії у творчій діяльності / Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін : навч.-метод. посібн. / [В.Ф. Орлов, О.О. Фурса, О.В. Баніт]. – К.: Едельвейс, 2012. – С. 136-156.